

VITJAN...

NÚ EG SAT OG LAS **BÓKINA** OG SKULDI **SKRIVA** UM HANA, **STAKST** TAÐ UPP Á MEG AT **FARA** AT VITJA **ANNFINN** OG PRÁTA VIÐ HANN UM **BÓKINA**. NÝGGJA **SCIENCE-FICTION** KOMETIN VAR BÆÐI **BLÍÐ** OG **TÝÐ**, OG ÍMEÐAN VIT **FINGU** OKKUM **KAFFI** SPURDI EG HANN M.A.:

SPROTIN

Randi Kúrberg

Sum eg segði tær, Annfinnur – eg haldi bókina vera stuttliga og undirhaldandi. Og eg hugsaði: tað verða skjótt 12 ár síðan, tú skrivaði ævintýr-skaldsøgurnar um Heimin Forna. Hví hevur tú ikki skrivað fleiri øll hesi árin? Bara orðabøkur við hesum gávanum?

Hasum spurninginum er lætt at svara. Bøkurnar um Heimin Forna komu út í 2000. Konan og eg fóru til Cardiff í Wales at búgva í 2001. Saman við Jonhardi skuldi eg gera føroysk-enska orðabók og samstundis gera nýggja útgávu av ensk-føroysku.

Longu á vetri 2000 hevði Súsanna, kona mín, fingið at vitað, at hon hevði bróstkrabba. Hon var ógvuliga sjúk meginpartin av tíðini, inntil hon doyði í oktober 2004. Eg hevði hvørki hug ella orku at hugsa um at skriva nakað tá. Tá ið hon doyði fór eg í eitt myrkt hol. Tað tók eini fimm ár at sleppa uppaftur úr tí. Synirnir vóru farnir heimanífrá, so eg var einsamallur, og alt gekk sum harragud veit.

Hví hesa genruna? Og hví so serligt evni?

Eg vildi skriva framtíðarskaldsøgu, vísindaskaldsøgu, har føroyingur var høvuðspersónurin. Eg eri føroyingur og vil helst skriva bøkur til føroyingar. Vit vita væl, at undir vanligum umstøðum hevði tað verið púra óhugsandi, at stórveldini høvdu kunnað góðtikið, at vitjan uttan úr alheimi so ella so varð stýrd av vanligum, óvanligum manni úr Føroyum. Tí valdi eg, at føroyingurin var flogvit, sum uttanheimsverurnar sjálvar settu seg í samband við. Tær vildu bara tosa við hann. Tær vildu, tær kravdu, at hann var millummaður teirra og okkara millum. Soleiðis slapp eg burtur úr trupulleikanum, at hann varð skrivaður úr søguni, tí sum frá leið var eingin tørvur á honum. Tað vildi eg sjálvsagt ikki.

Eg eri hvørki er støddfrøðingur ella hagtalsfrøðingur. Hvussu hugsandi er tað í grundini, at onkur føroyingur stingur seg upp ájavnt við Leonardo da Vinci, Shakespeare ella Einstein?

Siga vit, at eitt flogvit er fyri hvørja milliónina av menniskjum, so mugu vit bíða til ár 2931. Tí hevði eg ikki tol at bíða eftir. Mær tørvaði hann her og nú. Hinvegin skuldi hann framvegis vera vanligur føroyingur við óvanligum gávanum. Føroyingar fara, haldi eg, at kenna seg aftur í honum, men eg ivist í, at útlendingar høvdu hildið, at persónurin er sannlíkur.

Og so er tað sjálvandi tað at skriva um eitt flogvit. Tað hugsaði eg sanniliga eisini nógv um. Eg kann sjálvandi skriva um fólk sum er eins klók og eg, ella kanska eisini um fólk, sum ikki er so væl fyri sum eg viti viðvíkjandi. Onkur er kanska býttari enn eg. At skriva um fólk, sum er nógv klókari enn eg kann tykja vitleyst. Tað er tað kanska eisini, men í fyrra lagi mátti hann vera flogvit, og í seinna lagi havi eg als ikki hættað mær at lýsa høvuðspersónin vísindaliga, tí tað eri eg ikki førur fyri. Eg valdi tí at lýsa hann, sum persón, sum hevur livað meginpartin av lívinum í Føroyum – á útoyggj – og sum aðramáta er sum fólk flest burtursæð frá, at hann er ein løgin fiskur. Hann er serur einbúgvi, sum ongar royndir hevur hinum kyninum viðvíkjandi, gamaní, men aðramáta er hann vanligt bygðarfrell, sum eg sjálvur eisini eri, so eg brúkti tað sum útgangsstøði.

Harafturat havi eg altíð verið hugtikin av rúmdini. Eg lesi nógv um stjörnufrøði, men tað er sjálvandi sum amatørur. Alisfrøðiliga partin av rúmdargranskingini skilji eg púrt einki av. Áhugi mín fyri alheiminum, ófatiligu stóddini, svørtum holum, Big Bang, byrjanin og endin, o.s.fr. eru ivaleyst høvuðsorsøkin, at eg hættaði mær at fara undir at skriva skaldsøguna.

Upprunaliga hevði eg ætlanir um at skriva ymisk sløg av undirhaldsbókmentum. Til dømis ævintýraskaldsøgu, framtíðarskaldsøgu, brotsmannaskaldsøgu ættar-skaldsøgu, barnaævintýr, men orðabókararbeiðið, og so tað, at konan gjørdist sjúk og ymisk onnur arbeiði fóru við tíðini. Nú er tað óhugsandi, at eg rækki at skriva nógv meira. Eg eri vorðin gamal, og »*Dagar mínir fækka, og ár míni blikna*«.

Sig mær eitt sindur um, hvussu tað er at skriva bók sum hesa?

Eg ivist onga løtu í, at rættiligir rit-høvundar fyrireika seg gjølla. Eg, harafturímóti, seti meg við telduna og byrji við fyrsta kapitli og seti punktum eftir síðsta kapitl. Tá ið eg skrivaði bøkurnar um Heimin Forna, gekk tað sum eftir ánni. Hesa ferð gekk striltari. Á vári í fjør, tá ið eg hevði skrivað einar 55 blaðsíðurnar, stóð eg fastur, rimmarfastur. Eg visti ikki, hvussu eg skuldi halda fram. Hvussu skuldi eg bera meg at við framhaldandi at hava føroyska høvuðspersónin í søguni. Á vári í ár hevði eg funnið loysnina til framhaldið, og tá gekk sum smurt.

Og tú hevur tikið alt úr leysari luft?

Sjálvandi nýta vit tær lívsroyndir, vit hava, og tað vit hava lisið, men mær sjálvum dámar best skaldsøgur,

sum snúgva seg um nakað, sum einki hevur við meg sjálvan at gera. Eg havi ongantíð tímað at lisið ævisøgur ella sjálvævisøgur. Eg veit í grundini ikki hví, men soleiðis er tað bara. Kanska dámar mær ikki, ella vági mær ikki at nærka meg ov nær mínum egna lívi. Eg stúri eisini fyri, at fólk høvdu blivið hugtung, hevði eg skrivað við støði í mær sjálvum. Tað, eg skrivi um, kemur ikki tætt at mær. Tað dámar mær væl.

Fyri nøkrum árum síðan ringdi Rás 2 til mín og spurdi, um eg hevði hug at vera við í sending, sum snúði seg um ungdómsár míni. Eg svaraði, at eg minnst ikki nógv til tey, men at tey skuldu snúgva sær til Jógvan Asbjørn, hann hevði kunnað sagt frá nógvum forvitnisligum. Eg var nógv einsamallur eisini sum ungur. Eg gekk út á Landsbókasavnið í mista lagi tvær reisir um vikuna. Eg las allar barnabøkurnar, ið vóru til láns.

Seinni hugsaði eg, tað ber ikki til, at eg einki minnst frá barna- og ungdómsárum mínum. Eg putlist við at skriva endurminningar, men eg vænti ikki, at tær nakrantíð verða útgivnar.

Hevur tú fingið hjalp til at skriva hana?

Bæði ja og nei. Eg sendi sonunum handritið, so hvørt eg skrivaði. Teir gjørdur skilagóðar viðmerkingar til tað, sum eg havi kunnað nýtt.

Eitt stuttligt var, at annar sonurin segði, hvussu er tað við tí, verða far-telefonir ikki nýttar í tíðini 2018-2022? Eg eigi ikki farteles, so eg hevði ikki hugsað um tað. Somuleiðis nýtti fólk lykil, tá ið tey fóru inn á hotelrúmið. Tað mátti eg eisini broyta til lyklakort o.s.fr.

Hvussu ber tað til, at maður sum tú skrivar undirhaldsbøkur. Eg hevði væntað, at tað fór at verða »high-brow«

Eg havi ofta hugsað, at vit kanska hava gjørt dekan og nógv av at føroyska fremstu heimsbókmentir. Hetta ljóðar kanska margháttligt, men vit hava avmarkaða figgjarorku, og tí ræður um at týðingarnar, ið verða gjørdar, eisini verða lisnar, annars er arbeiðið meira ella minni til fánýtis.

Hvør tímir til dømis at lesa Hamlet á føroyskum? Tey fáu, ið kanska høvdu tímað at lisið Shakespeare á føroyskum, eru helst fólk, ið frammanundan duga enskt, og tey hava tá kanska longu lisið Shakespeare á upprunamálinum. Hví so lesa føroyska týðing? At týða bøkur til føroyskt, sum fólk longu hava lisið á upprunamálinum, tykir mær nyttuleyst.

Hvassliga orðað kundi verið sagt, at mangar av týðingunum kundu kanska verið mettar sum fáfongdar prestisju-

týðingar. Ikki tí at eg haldi, at klassiskar, ella fagrar bókmentir ikki skulu týðast til føroyskt, tær eru eyðvitað góðar innihaldsliga og menna skriftmálið, tí tær verða ofta týddar av bestu pennunum, vit eiga, men hinvegin verða ov fáar bøkur týddar til føroyskt av tí slagnum, ið verða nevndar undirhaldsbókmentir ella – meira klikkjandi – lættisoppalesnaður. Vit áttu kanska enntá at týtt læknaromanir og ástarsøgur til føroyskt. Tær hava havt, ið hvussu er, ávísan stóran og javnan lesaraskara. Men tað halda vit okkum vera ov góð til, men tørvurin er har, og í staðin verða fólk noydd at lesa tær á donskum. Vit hava sjálv ábyrgdina av, at mangir føroyingar annaðhvørt siga, at teir antin tíma ella duga betur at lesa danskt enn føroyskt. Tað er snøgt sagt landaskomm.

Fyri bara 60 árum síðan bar til dømis illa til at skriva millum annað lógarmál á føroyskum, tí heitini og hugtøkini vóru ikki til. Skriftmálið er tibetur nógv ment síðan, men talumálið og fjølmiðlamálið eru sum heild viknað nógv. Hví? Tí ov lítið verður lisið á føroyskum, og málsliki førningurin, ið fæst við at lesa bløðini, hoyra føroysku útvørpini ella hyggja at sjónvarpsendingum er tíverri ov lítil.

Vanligi lesarin vil helst lesa spennandi og undirhaldandi bøkur, sum eru lættar at lesa, og tær kunnu vera góðar kortini. Vit eiga, snøgt sagt, ov fáar slíkar bøkur.

Tá ið eg arbeiddi á Landsbókasavninum á heysti 1964, gav eg mær far um, at íslendingar longu langt fyri seinna heimsbardaga høvdu týtt ein hóp av klassiskum undirhaldsbókmentum, til dømis »*Teir tríggar muskiterarnar*«. Harafturat hava íslendingar í langa tíð týtt alkyns slag av bókum Vit áttu, helt eg tá, og tað er framvegis sannføringin, at lagt okkum eftir at týtt fleiri bøkur, sum vanlig fólk tíma at lesa. Hetta síðsta eg nevndi omanfyri er kanska ikki rætt. Íslendingar hava kanska ongantíð verið kyrraðir til danskt mál, soleiðis sum vit hava og framvegis eru.

Íslendskir fróðarmenn vóru og eru, tykir mær, gløggari enn gløggir føroyingar eru. Teir høvdu málvísan bókmentapolitikk, sum bar við sær, at teir týddu alkyns bøkur, tungar sum lættar. Tá ið hetta er sagt, so eigi eg eisini at leggja afturat, at støðan er tibetur nakað broytt tey seinastu árin.

